

Justyna Kurtyka-Chalas
Instytut Socjologii, Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego

RAPORT Z BADAŃ: „PERCEPCJA STAROŚCI PRZEZ KOBIETY W OKRESIE WCZESNEJ DOROSŁOŚCI”

ABSTRAKT

W okresie 1.10.2014 - 31.03.2015 zostały zrealizowane badania empiryczne w ramach projektu badawczego „Percepcja osób starszych i własnej starości z perspektywy osób w okresie wczesnej dorosłości”. Badanie przeprowadzono na grupie 350 młodych kobiet, studiujących w Warszawie, Krakowie, Lublinie, Opolu i Wrocławiu. Osoba przeprowadzająca badanie prosiła o wypełnienie kwestionariusza. W badaniu uwzględniono różnorodne aspekty spostrzegania osób starszych przez osoby w okresie wczesnej dorosłości. Głównym zagadnieniem w badaniu było rozpoznanie, w jaki sposób młode kobiety spostrzegają osoby starsze i własną starość. W niniejszym raporcie zostanie przedstawiona część zrealizowanych badań, która została potraktowana jako badania pilotażowe. Wyniki przeprowadzonych badań i analiz wydają się wskazywać na interesujące czynniki odnoszące się do spostrzegania starości przez młode kobiety. Wyniki wskazywały, że większość badanych respondentek dokonuje rozróżnienia pomiędzy początkiem starości dla kobiet i mężczyzn. W przypadku kobiet prawie 37% badanych studentek wskazała, że starość rozpoczyna się w wieku 60 lat, natomiast w odniesieniu do mężczyzn 30% badanych wskazało 70 rok życia jako początek starości. Badane młode kobiety wskazywały, że głównymi problemami okresu starości są: choroby (91,2%), samotność (40,3%) i problemy finansowe (28%). Badane młode kobiety z reguły rzadko (77%) lub nigdy (12%) nie myślą o własnej starości. Respondentki w zdecydowanej większości wśród wyobrażeń na temat własnej starości wskazywały, własną starość w gronie rodzinnym (44%), dostrzegały swoją rolę w zakresie opieki nad wnukami i pomocy dzieciom (23%). Jednocześnie perspektywa własnej starości okazuje się doświadczeniem bardzo trudnym dla badanych młodych kobiet. Najczęściej pojawiające się odpowiedzi wskazywały na niepokój i niepewność (26,3%), strach przed starością (23%) i lęk (9%).

Słowa kluczowe: percepcja osób starszych, starość z perspektywy osób młodych, osoby młode a starość, osoby w okresie wczesnej dorosłości a starość.

ABSTRACT

During 1.10.2014 - 31.03.2015 empirical studies have been carried out within the research project "The perception of the elderly and their own old age from the perspective of people in early adulthood." The study was conducted on a group of 350 young women studying in Warsaw, Krakow, Lublin, Opole and Wroclaw. The person conducting the study asked to complete a questionnaire. The study takes into account various aspects of the perception of elderly persons during early adulthood. The main focus of the study was to identify how young women perceive the elderly and their own old age. This report will be presented a portion of the research, which was treated as a pilot study. The results of the studies and analyses seem to indicate interesting factors related to the perception of old age young women. The results indicated that most of the surveyed respondents distinguish between the onset of old age for women and men. In the case

of women, almost 37% of the surveyed students indicated that old age begins at age 60, while for men 30% of respondents indicated 70 years of age as the beginning of old age. The surveyed young women indicated that the main problems of old age period are: illness (91.2%), loneliness (40.3%) and financial problems (28%). Tested young women generally rarely (77%) or never (12%) do not think about their own old age. The respondents in the vast majority of ideas about their own age showed their age as a family (44%), overlooked the its role in the care of their grandchildren and to help children (23%). At the same time the prospect of his own age turns out to be a very difficult experience for young women surveyed. The most frequent responses pointed to the anxiety and uncertainty (26.3%), fear of old age (23%) and anxiety (9%).

Keywords: perception of older people, aging from the perspective of young people, young people and old age, people in early adulthood and old age

Wprowadzenie

Przeprowadzone badanie było efektem realizacji projektu badawczego „Percepcja osób starszych i własnej starości z perspektywy osób w okresie wczesnej dorosłości”, który został zrealizowany w okresie 1.10.2014-30.04.2015 na Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, na Wydziale Nauk Historycznych i Społecznych w Instytucie Socjologii, przez autorkę prezentowanego raportu. Poniżej zostaną przedstawione tylko wybrane wyniki badań odnoszące się do 57 kobiet mieszkających w Lublinie, studentek kierunku pedagogika w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim Jana Pawła II. Są to badanie pilotażowe, których celem było sprawdzenie narzędzia badawczego jak również wstępna analiza wyników.

Badanie zostało zrealizowane na grupie kobiet w wieku 19-23 lata, były to studentki mieszkające w Lublinie. Badanie zostało przeprowadzone przez przeszkolonego ankietera. Tematyka narzędzia badawczego obejmowała pytanie o wiek, w którym według respondentek zaczyna się starość, percepcję problemów z jakimi zmagają się osoby starsze, częstość myśli o własnej starości, odczucia związane z własną starością oraz skojarzenia, które wywołuje starość wśród respondentek.

Celem przeprowadzonego badania było uzyskanie wiedzy na temat ogólnej percepcji osób starszych i własnej starości przez młode kobiety. Badanie miało charakter jakościowy, respondentki odpowiadały pisemnie na postawione w kwestionariuszu ankiety pytania. Podjęto próbę wstępnej analizy uzyskanych wyników.

Wyniki badań

Respondentki zostały zapytane w jakim wieku zaczyna się, ich zdaniem, starość. W pytaniu dokonano rozróżnienia o początek starości dla kobiet i mężczyzn. Wyniki okazały się zaskakujące, gdyż badane młode kobiety wskazywały, że starość dla mężczyzn zaczyna się później niż dla kobiet. Prawie 37% badanych młodych kobiet wskazało, że początek starości dla kobiet jest w wieku 60 lat, 10,5% badanych wskazało na wiek 70 lat jako początek starości kobiet a 7% na wiek 65 lat. Pozostałe osoby wskazywały na wiek pomiędzy 50 rokiem życia (5,2%) a 75 rokiem życia (1,7%). W odniesieniu do początku starości dla mężczyzn, prawie 30% badanych młodych kobiet wskazało na wiek 70 lat, jako początek starości dla mężczyzn, a 26,3% na wiek 60 lat. Ponadto 22,8% młodych kobiet wskazało, że starość mężczyzn rozpoczyna się w wieku 65

lat. Mniejsza ilość odpowiedzi wskazywała na początek starości pomiędzy 50 r.ż. (3,5%) a 80 r.ż. (3,5%).

Interesujące jest wykazane w badaniu rozróżnienie pomiędzy początkiem starości dla kobiet i mężczyzn. Na uwagę zasługuje fakt, iż w literaturze wskazującej na periodyzację okresów życia i późnej dorosłości nie wskazuje się na różnice w zakresie początku wchodzenia w kolejne etapy życia z uwzględnieniem płci [Straś-Romanowska, 2004]. Można przypuszczać, że być może dokonanie takiego rozróżnienia było odpowiedzią na sposób sformułowania pytania, w którym poproszono o podanie początku starości osobno dla kobiet i mężczyzn. Być może sugestia zawarta w pytaniu spowodowała, że część badanych kobiet uznała, że mogą być to inne okresy rozwojowe. Inną przyczyną może być różnica lat w przechodzeniu na emeryturę dla kobiet i mężczyzn, co mogło spowodować, że respondenci wskazywały również inny początek starości.

Badane młode kobiety zostały zapytane z jakimi problemami, ich zdaniem, zmagają się osoby w wieku senioralnym. Analiza odpowiedzi badanych respondentek wskazuje, że 91,2% z nich, uważa że problemem tym są choroby, aż 40,3% wskazało na samotność, a 28 % na problemy finansowe. Ponadto prawie 9% respondentek wskazało na problemy z poruszaniem się, a 7 % badanych młodych kobiet wskazywało na problemy z dostaniem się do lekarza, kłopoty z pamięcią, odrzucenie i brak zrozumienia. Pozostałe odpowiedzi, o dużo mniejszej częstotliwości, wskazywały na brak rozrywek, brak akceptacji w społeczeństwie, problemy z dziećmi, brak sił i bezsilność. Uzyskane wyniki są bardzo zbliżone do uzyskanych przez B. Krupę, która wskazywała, że wśród największych trudności okresu starzenia się, młodzi ludzie wskazują: problemy zdrowotne, problemy finansowe i samotność [Krupa, 2012, s.37-38]. A. Wojcieszek i in. w swoich badaniach również wskazywały, że młode osoby spostrzegają osoby starsze m.in. z perspektywy problemów finansowych, ale także stereotypów społecznych [Wojcieszek i in. 2013].

Na pytanie o częstotliwość z jaką respondenci myślą o własnej starości, młode kobiety z reguły odpowiadały, że rzadko (77%), nigdy (12%) i często (7%). Pozostałe odpowiedzi wskazywały na bardzo rzadkie, częste lub codzienne myślenie o starości – były to jednak pojedyncze odpowiedzi.

W odpowiedzi na pytanie o wyobrażenia młodych kobiet o ich własnej starości, pojawiały się następujące stwierdzenia: 44 % badanych wskazało, że wyobraża sobie własną starość w gronie najbliższej rodziny, a 12,3% jako babcię z gromadką wnuków, a 10,5% badanych wyobrażało sobie własną starość jak pomoc dzieciom w opiece nad wnukami. Prawie 9% młodych kobiet tworzyło sobie wyobrażenia aktywnej seniorki, 7% stwierdziło, że nic sobie nie wyobrażają, a 3,5% badanych łączy starość z podróżowaniem, jak również dbaniem o siebie i rodzinę. Pozostałe, pojedyncze odpowiedzi wskazywały na: odpoczynek, więcej czasu wolnego, czytanie książek, poznawanie siebie i kontakty z ludźmi lub brak myślenia na ten temat.

Interesujące się wyniki odnoszące się do odczuć związanych z własną starością - 26,3% badanych wskazało na niepokój i niepewność, a 23% na strach jako doświadczenia emocjonalne związane z własną starością. Prawie 9% pisała o lęku a 7% o tym, że starość powoduje, iż czują się nieswojo. Mniej liczne były odpowiedzi wskazujące na brak odczuć w tym zakresie, spokój, niedowierzanie, zmartwienie, pustkę i radość.

W kwestionariuszu zapytano również o skojarzenia, które posiadają młode kobiety w odniesieniu do starości. Przez 42% badanych kobiet starość kojarzona jest z chorobami, samotnością (12,3%) i wolnym czasem (12,3%). Dla 10,5% badanych kobiet jest ona kojarzona

z bólem. Młode kobiety wskazały również na kojarzenie starości z cierpieniem (5,2%), spokojem (5,2%), zmarszczkami (5,2%), mniejszą aktywnością (5,2% oraz babcią i dziadkiem (5,2%). Pojedyncze, mniej liczne odpowiedzi wskazywały na odrzucenie, gotowanie, niepewność, powolność, historię, siedzenie w domu, wspomnianie młodości, odpoczynek, obawę przed utratą bliskich. Wyniki te różnią się dość znacząco od wyników dostępnych w wybranej literaturze przedmiotu. Przykładowo M. Kanasik i J. Kotyrba w oparciu o przeprowadzone badania wskazywały, że tylko niewielki odsetek badanych przez nich osób wskazywał na kojarzenie starości z chorobą [Kanasik, Kotyrba, 2013].

Wnioski

Prezentowane wyniki badań empirycznych wskazują zróżnicowanie w zakresie percepcji starości, szczególnie kiedy dokona się porównania pomiędzy percepcją starości w ogóle i własną starością. Wydaje się, że można jednak dostrzec pewne tendencje w percepcji starości w badanej grupie młodych kobiet. Poniżej przedstawiono kilka uwag i wniosków:

- 1) Większość badanych młodych kobiet dokonuje rozróżnienia pomiędzy początkiem starości dla kobiet i mężczyzn. W odniesieniu do kobiet granicą wieku, którą wskazują jest 60 r.ż., natomiast dla mężczyzn 70 r.ż.
- 2) Dla młodych kobiet, starość wiąże się głównie z następującymi trudnościami: choroby, samotność, problemy finansowe, trudności w dostępie do lekarzy, kłopoty z pamięcią, brak zrozumienia, brak rozrywek, siła i bezsilność.
- 3) Kobiety w okresie wczesnej dorosłości rzadko myślą o starości lub w ogóle. Tylko nieliczne, pojedyncze odpowiedzi wskazywały na zwiększoną częstotliwość myślenia o własnej starości.
- 4) Większość badanych młodych kobiet wyobraża sobie własną starość w sposób pozytywny, w gronie najbliższej rodziny, wśród wnuków, tworząc model osoby starszej służącej pomocą najbliższej rodzinie i dzieciom. Są to również wyobrażenia o aktywnej starości, podróżowaniu, dbaniu o siebie i rodzinę.
- 5) Pomimo tworzenia pozytywnych wyobrażeń, młode kobiety wyrażają wiele ujemnych odczuć związanych z własną starością, wśród nich dominują: niepokój i niepewność, strach, lęk, poczucie braku swobody.
- 6) Badane młode kobiety wyrażają wiele sprzecznych skojarzeń odnoszących się wobec starości: jest ona kojarzona z chorobami, samotnością, bólem, ale również z czasem wolnym. Respondentki zwracały także uwagę na spokój, pojawianie się zmarszczek jako wyznacznik starości, mniejszą aktywnością. Starość kojarzona była przez nie również w sposób bardzo spersonalizowany z babcią i dziadkiem.

Bibliografia

Kanasik M., Kotyrba J. (2013), *Starość postrzegana oczyma ludzi młodych. Analiza badań własnych*, „Puls Uczelni”, nr 7 (2), s.18-22.

<http://cejsh.icm.edu.pl/cejsh/element/bwmeta1.element.desklight-6fda8313-512f-4922-be24-dfa90deadf9c> [24.08.2015].

Krupa B. (2012), *Starość w percepcji młodzieży – perspektywa pedagogiczna*, „Nowiny Lekarskie”, nr 81, s. 36-43.

Straś-Romanowska M. (2004), *Późna dorosłość. Wiek starzenia się*, [w:] B. Harwas-Napierała, J. Trempała (red.) *Psychologia rozwoju człowieka. Charakterystyka okresów życia*, tom 1, PWN, Warszawa, s.263-292.

Wojcieszek A., Majda A., Nawalana A. (2013), *Postawy ludzi uzupełniających wykształcenie średnie wobec osób starszych*, „Problemy Pielęgniarstwa” 2013, nr 21 (4): 496–503.